

ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΖΩΝΤΑΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΚΗΝΗΣ

Θα 'θελα κι εγώ να ευχαριστήσω το ΙΕΜΑ, και για το βήμα αλλά κυρίως για την ευκαιρία ν' ανοίξουμε ένα πεδίο διαμεσολάβησης ανάμεσα στους δύο πόλους και να βρούμε διαύλους επικοινωνίας. Όπως ο καθένας θα περιγράψω μια πραγματικότητα από τη δική μου οπτική και ελπίζω να μην αναλωθώ μόνο σε ευχές αλλά και σε κάνα δυο υλοποιήσιμα σχέδια.

Η σκοπιά μου έχει να κάνει με την ιδιότητά μου και την εμπειρία μου από την εμπλοκή στη μουσική πράξη. Με το κοίταγμα στον καθρέφτη μετά το τέλος ενός φεστιβάλ ή μιας συναυλίας. Είμαι απ' αυτούς που ισορροπούν στα όρια, στο μεταίχμιο αλληλοαναιρούμενων, τις πιο πολλές φορές, κόσμων:

- να εστιάζεις στη ζωντανή μουσική σκηνή αλλά να παραμένεις έξω από τα ρεύματα μόδας που κυριαρχούν στην πιάτσα της,
- να στηρίζεις στην έρευνα και την κινητοποίηση θεωρητικών εργαλείων αλλά να σε αφήνει αδιάφορο η αυτοϊκανοποιούμενη ακαδημαϊκή πρακτική,
- να δουλεύεις στις ρωγμές αλλά να σε αφορά η θεσμοθέτηση εργαλείων κεντρικής πολιτικής,
- να σε διδάσκει ο ανθρωπολόγος των μητροπόλεων αλλά να μαθαίνεις πιο πολλά από τις αφηγήσεις του Νύση και της τρομπέτας του,
- να σε συγκινεί η κυρα-Σοφία από τα Κτίσματα την ώρα που αγωνιάς να την φέρεις σ' επαφή με τη Diamanda Galas,
- να δραστηριοποιείσαι στο νεκροταφείο της μουσικής – τη δισκογραφία – και να μην μπορείς να υποστηρίξεις εσωτερικά την πρόωθησή της,
- να παράγεις προϊόντα τέχνης προς κατανάλωση αλλά να σε αφορά μόνο η διαδικασία μέσω της οποίας «η τέχνη διερευνά το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον και σε μαθαίνει να ζεις μ' αυτά».

Με τα παραπάνω σημεία περιέγραψα τη σκοπιά μου αλλά και το προς διερεύνηση πεδίο στο οποίο συναντούνται έρευνα και ζωντανή μουσική σκηνή. Στη δική μας πραγματικότητα, είναι ένα πεδίο με ανοιχτούς ακόμα τους δύο πόλους του, με κυρίαρχη την καχυποψία, τα στερεότυπα και το στραβοκοίταγμα των ανθρώπων που εμπλέκονται στον έναν ή τον άλλο χώρο. Είναι χαρακτηριστικό ότι δεν βρίσκονται μουσικοί ανάμεσά μας, εννοώ κι απ' αυτούς που ασκούν και την έρευνα και τη μουσική πράξη. Και δεν είναι που το ΙΕΜΑ δεν ενδιαφέρθηκε να τους καλέσει. Δεν θα 'ρχονταν έτσι κι αλλιώς. Δεν το θεωρούν χώρο τους. Ούτε και ευαίσθητοι ακροατές που μπορεί να είδαν μια δημοσίευση, δεν το θεωρούν προσβάσιμο.

Κι όμως, ακούσαμε εδώ, και ξέρουμε, πολύ σημαντικές προσπάθειες καταγραφής του παρελθόντος, και επεξεργασίας των σύγχρονων ρευμάτων, ανθρώπων που παίζουν στον κόπο των άμεσων δημιουργιών

και νοιάζονται το μέλλον της μουσικής. Κάτι δεν πάει καλά με τους διαύλους επικοινωνίας, με τους μίαντες που μεταφέρουν τα αποτελέσματα των ερευνών που δεν φτάνουν στους αποδέκτες τους κι απ' την άλλη μεριά την αγωνία των μουσικών να στηριχτούν και να βεβαιώσουν τις δύσκολες επιλογές και αναζητήσεις τους, σ' ένα τοπίο που από το βάθος ανεβαίνει το βουητό των σκυλάδικων δίχως να κοιτάζει τη δικιά μας μελαγχολία.

Το κεντρικό θέμα είναι να βρει η έρευνα τον φυσικό της διπλό στόχο: τη μουσική κοινότητα, συμβάλλοντας στην εκπαίδευση και τον εξοπλισμό της, τον τελικό ακροατή, καλλιεργώντας ένα ευαίσθητοποιημένο και πληροφορημένο κοινό. Η συμβολή στη σύγκλιση των δύο μερών με συμμετοχικές διαδικασίες θα αποτελούσε τον ιδεατό στόχο. Όλα τα άλλα είναι πολιτικές και διαχείριση, αυτός ο ενδιαμέσος, αφύσικα εξογκωμένος χώρος στο βασίλειο των μέσων, αυτονομημένος και αυτοϊκανοποιούμενος.

Αν χαρτογραφήσουμε τους δύο χώρους, τα κρατούντα στον καθένα και τους μηχανισμούς που τους διαμορφώνουν θα καταλάβουμε γιατί οι άνθρωποι του ενός κινούνται σχεδόν ερήμην του άλλου και θα μπορέσουμε να βρούμε πιθανούς διαδρόμους, γιατί οι μεν χρειάζονται δραματικά τους δε.

Στον ερευνητικό χώρο χρειαζόμαστε ανθρώπους με ανοιχτούς ορίζοντες και συνειδητή αυτοαναίρεση των ρόλων. Τέτοιοι άνθρωποι όλο και πληθαίνουν γύρω μας. Κάποιοι έφυγαν νωρίς, σαν τον Μάριο Μαυροειδή, κάποιοι επιμένουν μοναχικά σ' αυτή την κατεύθυνση δημιουργώντας σιγά σιγά μια παράδοση. Το θέμα είναι, όπως έλεγε χτες κι ο Λάμπρος Λιάβας, η σχέση του Μωάμεθ με το βουνό. Και είναι οι ερευνητές και οι μελετητές της παράδοσης και των σύγχρονων φαινομένων που πρέπει να συναντήσουν τους μουσικούς στους χώρους τους, στις πρόβες τους, στα κλαμπ και τα φεστιβάλ, αν θέλουν ν' ανοιχτούν στην κοινωνία και να μην αλληλοαναφέρονται σε βιβλιογραφικές παραπομπές. Η παρουσία τα τελευταία χρόνια μοντέρνων κοινωνικών ανθρωπολόγων και των πρώτων αποφοίτων σχολών μουσικολογίας και πολιτιστικών σπουδών αρχίζει να διαφοροποιεί το τοπίο.

Η θεματολογία των ερευνών, ιδιαίτερα των κλασικών εθνομουσικολόγων ή των μουσικολογούντων λαογράφων, ακόμα κυριαρχείται από τους όρους της «διάσωσης» και της «διατήρησης». Και σ' αυτό το πεδίο λείπει το μόνο που θα άξιζε τον κόπο: μια εθνική εξόρμηση των νέων σπουδαστών από τα εκπαιδευτικά τους ιδρύματα για την, με τον χαρακτήρα του κατεπείγοντος, ευρύτερη δυνατή καταγραφή του σώματος της προφορικής παράδοσης. Η μαρτυρία και ο σπαρταριστός λόγος του άμεσου δημιουργού κι όχι ο έμμεσος του λόγος του μελετητή είναι που μπορεί να μετασηματίσει τη μνήμη σ' έναν ζωντανό παρόντα λόγο και να εμπνεύσει τη σύγχρονη μουσική παραγωγή. Είμαστε προς το τέλος της πολύτιμης περιόδου που αυτή η ζωντανή αλυσίδα ανακρατούσε ακόμα στοιχεία και μορφές της προβιομηχανικής ζωής της υπαίθρου και των μουσικών της τελετών. Χάνονται με τη γενιά την πριν από μας. Ότι

σώθηκε από τους πρωτοπόρους καταγραφείς κι ό,τι μπορούμε ακόμα να διασώσουμε αποτελεί τη σημαντικότερη πηγή. Ακούσαμε χτες για τις εγκληματικές καταστροφές αυτού του λόγου – μαρτυρία από τα αρχεία της ΕΡΤ.

Χρειαζόμαστε αναπροσανατολισμό της θεματολογίας της έρευνας που αφενός θα υπηρετήσει τις ανάγκες των σύγχρονων ρευμάτων της ζωντανής σκηνής και αφετέρου θα ασκήσει πολιτική στη διαμόρφωσή της. Η μείξη των μουσικών γλωσσών και η παραγωγή θεωρητικών και μουσικών μοντέλων, η συνάντηση της πρωτοπορίας με την παράδοση, οι νεανικές υποκουλτούρες, η χαρτογράφηση και ανάλυση των μηχανισμών παραγωγής, η βιομηχανία του θεάματος και των προϊόντων τέχνης, οι μουσικές των μεταναστών στο κέντρο της Αθήνας, το ολονύχτιο τζαμάρισμα νεανικών γκρουπ σε αποθήκες του Περιστερίου, η αλλαγή της σχέσης των νέων με τα παραδοσιακά όργανα μέσω των αποφοίτων των Μουσικών Γυμνασίων, η ερασιτεχνική μουσική πράξη, η πραγματικότητα και η σύνδεσή μας με τη μουσική ζωή του Ελληνισμού της Διασποράς, είναι κάποια παραδείγματα από δουλειές που χρειαζόμαστε για να καταστεί η έρευνα και η θεωρητική μελέτη σημαντικό μέρος της ζώσας μουσικής σκηνής.

Ο άλλος νευραλγικός χώρος είναι η παραγωγή. Η διαδικασία μέσα από την οποία ασκείται και η πολιτιστική πολιτική στο χώρο, με βάση τις επιλογές, τις χρηματοδοτήσεις, τις ιεραρχήσεις αξιών, την άνοδο και πτώση των ρευμάτων μόδας κ.λπ.

Το πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται έχει όλα τα χαρακτηριστικά της ελληνικής πραγματικότητας: είναι ένα γοητευτικό εύφορο χάος, με την αυταπάτη των εύκολων βραχυπρόθεσμων σχεδίων, την ασυνέχεια, αλλά και τη λάμψη των υψηλών στιγμών. Η αγορά του χώρου είναι γεμάτη από ανεργάτους κερδοσκόπους της στιγμής, χωρίς υπόβαθρο παιδείας ικανού να τους δώσει άλλους στόχους. Και πέραν τούτων τη σκηνή διαμορφώνουν άσχετοι δημοσιογραφούντες που αναπαράγουν τα τρέχοντα ρεύματα, χώροι δίχως concert που υποδέχονται άκριτα τα κυκλοφορούντα, Δημοτικές Πολιτιστικές Επιχειρήσεις που γίνονται οι καλοκαιριάτικες σκηνές των χειμωνιάτικων live της Αθήνας. Οι έξωθεν οριοθετήσεις (πολιτιστικής πολιτικής, ιστορικών θεσμών, ιεράρχησης αξιών) είναι ή χαλαρές ή ανύπαρκτες.

Τα τελευταία μόλις χρόνια κάτι αλλάζει, και ως αποτέλεσμα κεντρικότερων σχεδιασμών και χρηματοδοτήσεων (ιδιαίτερα του Δικτύου Πόλεων), και ως βελτίωση των στάνταρντς των πολιτιστικών προϊόντων, της στελέχωσης των μονάδων παραγωγής με συνεργάτες ειδικών σπουδών και τεχνογνωσίας, των αναγκών του ανταγωνισμού. Η Πολιτιστική Ολυμπιάδα θα συντείνει σ' αυτήν την αναδιαμόρφωση.

Ένας ιδιαίτερα προνομιακός για τη χώρα μας προσανατολισμός της μουσικής σκηνής έχει να κάνει με δύο παράγοντες: ότι είμαστε πολιτισμός των πηγών, άρα μπορούμε να βρούμε τη σημαντική θέση που μας ανήκει στην πολύ σημαντική διεθνή σκηνή world music, και έχουμε

πολύτιμη συνάφεια με τους γείτονες, Βαλκάνια και Μεσόγειο, για την έξοδό μας στον κόσμο με ισχυρή μουσική ταυτότητα. Και βεβαίως δεν εννοώ την εκχυδαϊσμένη «ethnic» σκηνή (ορολογία στην οποία συμπίπτουν οι παραδοσιακοί μουσικολόγοι με τους επιτήδειους εμπόρους του είδους) αλλά την πολύ δημιουργική και σοβαρή προσέγγιση του παραδοσιακού υλικού από τις τρεις μεγάλες γλώσσες της Δύσης, την κλασική, τη τζαζ και το ροκ.

Η έρευνα που θα ετοιμάζε και θα προωθούσε προτάσεις και υποστήριξη και στο καθαρά μουσικό πεδίο και στη θεωρητική (ανθρωπολογική, εθνογραφική) επεξεργασία και στην εκπαίδευση θα ήταν πολύτιμη.

Μια υποδειγματική περίπτωση σ' αυτή την κατεύθυνση είναι το World Music Center στην Πορτογαλία, μια σημαντική πρωτοβουλία μουσικών, θεωρητικών και πολιτιστικών μανάτζερ από διάφορες Ευρωπαϊκές χώρες να συγκεντρώσουν την έρευνα, την εκπαίδευση και τη μουσική πράξη ασκώντας πολιτική στη διαμόρφωση αυτής της διεθνούς σκηνης.

Συμπερασματικά: Ο αναπροσανατολισμός της έρευνας και των ανθρώπων της προς τις σύγχρονες ανάγκες της μουσικής πράξης, παράλληλα με την αποκατάσταση του σώματος της μνήμης, μπορεί να συνδέσει αυτόν τον σπασμένο συνήθως κρίκο με τους άλλους τρεις (μουσικούς, παραγωγούς, κοινό) δίνοντας άλλη διάσταση στη μουσική μας ζωή και την πολιτική που τη διέπει.

Όπως λέγαμε, εκείνο που κυρίως χρειάζεται είναι ένα δημιουργικό πεδίο διαμεσολάβησης για να αποκαθίσταται αλληλοκατανόηση και εμπιστοσύνη και να κυκλοφορούν οι ιδέες που έτσι γίνονται μοτέρ δράσεων. Ο παγκόσμιος ηλεκτρονικός ιστός είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο προς αυτή την κατεύθυνση και μπορεί να καθιστά προσβάσιμο το πολύτιμο υλικό των πηγών, των αρχείων και των εργασιών, αρκεί να παίρνει την προτεραιότητα που απαιτείται.

Κάποιοι άνθρωποι κι από τις δύο περιοχές, έχουμε εντάξει στους στόχους ενός προγράμματος τη δημιουργία ενός τέτοιου ζωντανού χώρου. Χώρου συνάντησης και των τεσσάρων αναγκαίων κρίκων της μουσικής διαδικασίας, με κύριο έργο τις συνδέσεις πληροφόρησης, τις ζωντανές συνεντεύξεις παιδευτικού χαρακτήρα, τη διακίνηση και επίδοση στους σωστούς παραλήπτες του σωστού υλικού, την οργάνωση ερευνητικών προγραμμάτων που προκαλούνται από τις ανάγκες του παρόντος, την ηλεκτρονική διαχείριση των πηγών, την παρέμβαση μ' αυτόν τον τρόπο στην πολιτιστική πολιτική.

Είθε!

14.12.2001

Νίκος Βαλκάνος

